

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА

УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ІСТОРІЯ ГЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової конференції
(7-10 жовтня 2009)

Чернівці
Чернівецький національний університет
2009

ББК 26.8_г (4УКР)
У 453
УДК 911(477)(09)

У 453 Українська історична географія та історія географії в Україні: Матеріали міжнародної наукової конференції (7-10 жовтня). - Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. - 186 с.

Збірник містить тези і тексти доповідей, що стосуються сучасних тенденцій розвитку української історичної географії та історії географії в Україні.

Авторами збірника є провідні вчені та молоді науковці України, Польщі, Росії, Румунії, Німеччини.

Редакційна колегія:

Руденко В.П., д.геогр.н.;
Джаман В.О., д.геогр.н.;
Круль В.П., д.геогр.н.;
Гуцуляк В.М., д.геогр.н.;
Олійник Я.Б., д.геогр.н.;
Ицук С.І., д.геогр.н.;
Топчісв О.Г., д.геогр.н.;
Денисик Г.І., д.геогр.н.;
Заставецька О.В., д.геогр.н.;
Дністрянський М.С., д.геогр.н.
Киналь О.В., к.геогр.н.;
Дутчак М.В., к.геогр.н.;
Сухий П.О., к.геогр.н.;
Скрипник Я.П., к.геогр.н.

Наукові редактори:

Джаман В.О., д.геогр.н.,
Круль В.П. д.геогр.н.

Рецензенти:

Шаблій О.І, д.геогр.н.,
Кілінська К.Й., д.геогр.н.,
Кирилюк М.І. д.геогр.н.

Тези доповідей подано в авторській редакції. Погляд редколегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей

Молочко В.В.	
РОЗВИТОК АТЛАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ	170
Печенюк О.О.	
НЕСПРИЯТЛИВІ ГЕОЛОГІЧНІ ЯВИЩА НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	171
Полякова Н.О., Шевченко В.О.	
КАРТОСЕМІОТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ..	173
Потокий М.В.	
РОЗРОБКА Я.І. ЖУПАНСЬКИМ НОВИХ ПІДХОДІВ ДО КАРТОГРАФУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ	173
Прокопець В.В., Рудюк Я.О.	
ЦІННІ ГЕОЛОГІЧНІ ПОСІБНИКИ ДЛЯ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ	174
Путренко В.В.	
ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ АТЛАСНЕ КАРТОГРАФУВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	175
Ранський М.П.	
ЗАСТОСУВАННЯ КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ПРИ РОЗМЕЖУВАННІ ЗЕМЕЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ	176
Савицька О.В.	
ТЕНДЕНЦІЇ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ «МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПЛАНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ»	177
Скрипник Т.Ю.	
ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКОЛАХ БУКОВИНИ В АВСТРІЙСЬКИЙ ПЕРІОД	178
Скрипник Я.П., Скрипник Т.Ю.	
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИДАКТИКИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ	179
Смірнов Я.В.	
З МЕТОДИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДАНИХ LANDSAT ПРИ ГІС-МОДЕЛЮВАННІ БАСЕЙНОВИХ СИСТЕМ	180
Тімець О.В.	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ	181
Турак Т.Ю.	
ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ	182
Фостій В.В.	
СУЧАСНА ШКІЛЬНА ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ	183
Янковська Л.В.	
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	184
Hartmann A., Janisch M., Leonhardt H., Wolodtschenko A.	
NATIONAL ATLAS OF THE UKRAINE: A CARTOSEMIOTIC PORTRAIT	185

збереження природних ресурсів, а також на матеріальну, екологічну і естетичну оптимізацію умов життєдіяльності людини. Його мета - підвищення ефективності виробництва, збільшення якісної біопродуктивності і біорізноманіття ландшафтів, при збереженні стійкості геосистем і сприятливих умов для життєдіяльності людини.

Навчальна дисципліна «Міжнародний досвід планування ландшафту» на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка викладається студентам-магістрам спеціальностей «Міжнародне екологічне співробітництво» і «Екологія ландшафту».

Її орієнтовано на висвітлення кола проблем, пов'язаних з особливостями територіальної організації природокористування, які розробляє сучасна ландшафтна екологія, а також на розгляд змісту і основних підходів такого її суто прикладного напрямку як ландшафтне планування. Під час викладення лекційного матеріалу та під час проведення семінарсько-практичних занять розглядаються теоретико-методологічні засади архітектурно-ландшафтних та ландшафтно-планувальних досліджень, студенти ознайомлюються з різноманітними методиками планування природної складової середовища існування людини, оволодівають практичними прийомами формування середовища, сприятливого для життєдіяльності населення.

Головною метою викладання навчальної дисципліни є отримання студентами базових знань в галузі планування довкілля. Особлива увага приділяється вивченню історії розвитку ландшафтно-архітектури і ландшафтного проектування в світі та в Україні. Ця частина курсу має допомогти студентам зрозуміти і засвоїти особливості сучасного ландшафтного мистецтва. Корисно при цьому простежити етапи розвитку ландшафтного мистецтва, формування стилів і напрямів, зміну таких стилів у різних країнах, на різних континентах, досягнути досвід планування ландшафтів, вітчизняний та закордонний.

Цікавим видається використання в навчальному процесі результатів порівняльного аналізу методик планування ландшафтів і ландшафтного дизайну, що використовуються на сьогодні в Україні та в країнах Європи (зокрема, Німеччині, Франції, Австрії, Італії тощо) та Північної Америки (США, Канада).

Під час вивчення різних напрямів та підходів до процесу свідомої зміни людиною свого середовища існування у студентів формується уявлення про переваги ландшафтного підходу до планування довкілля на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

УДК 911:910 (477)

Т. Ю. Скрипник

Чернівецька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №5 Чернівецької міської ради

ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКОЛАХ БУКОВИНИ В АВСТРІЙСЬКИЙ ПЕРІОД

T. Skrypnyk. Geographical education in schools of Bukovina in an austrian period

An author in the article selects a few historical periods of development of education on Bukovina. He analyses history, terms and features of study in schools of geography and other natural history objects.

Keywords: Bukovina; Geography; education in schools; teaching history.

Пошуки оптимальних шляхів розвитку шкільного освітнього процесу доцільно будувати на засадах ретроспективного осмислення вже здобутого і перевіреного практикою педагогічного досвіду минулих поколінь. Власне науковий ретроспективний аналіз методичних надбань в цьому контексті дозволяє не тільки означити й відібрати найдоцільніше з набутого досвіду, але іноді і віднайти призабуті (випадково чи зумисне) цінні методичні надбання (а можливо й істини). Безумовно це стосується й наукових розвідок в галузі вдосконалення процесу досягнення школярами географічних знань.

Історія й методичний досвід шкільництва в Україні, в силу складного й багатогранного минулого держави, надзвичайно різноманітні. Проте, педагогічне минуле у регіональному аспекті проаналізовано нерівнозначно. Зокрема, слабо висвітленими у сучасних вітчизняних дослідженнях залишились цікаві здобутки буковинського шкільництва. З іншого боку, деяка односторонність притаманна й висвітленню змістовно-структурних сторін навчального процесу. Наприклад, аналізуючи методики й зміст викладання шкільних предметів, науковцями переважно акцентується увага на вивченні мов, літератури, історії, релігії, дещо менше точних наук. В той же час, викладання географії чи природознавства, залишається почасти осторонь їхньої уваги.

Історія шкільництва на Буковині, як власне й історія цього мальовничого краю, надзвичайно цікава й багата педагогічними досягненнями й постатями. Хронологічно її можна поділити на декілька віх, що різняться між собою специфікою змісту і методикою освітнього процесу. Ці часові відтинки безумовно корелюють з суспільно-історичними подіями регіонального й глобального рівня. Однією із таких віх, є так званий «австрійський» період (кінець XVIII – початок XX ст.) Він охоплює проміжок від започаткування

австрійської системи освіти на теренах краю аж до ренесансу українського шкільництва та подальшого його занепаду в роки першої світової війни.

Аналіз еволюції навчальних планів різних типів шкіл Буковини цього періоду свідчить про наростаючу тенденцію освіти підростаючих поколінь від оволодіння елементарними навичками читання, рахунку, письма, до всебічної освіти на рівні тогочасної науки. Хоча й у кожному навчальному плані основним предметом була релігія, та наявність у них таких дисциплін, як мова, історія, географія та ін., створювала передумови для вільного виховання особистості та формування у неї передового світогляду. Для змісту географічних знань, які діти отримували в школі, визначальним були їх природовідповідність, національно-усвідомлювальна спрямованість, зв'язок з життям рідного краю. Так, викладання дисциплін природознавчого змісту мало за мету: ознайомлення дітей з природними явищами довкілля та їх характеристиками; формування уяви про «Вселенну» і природу як один організм; отримання знань про флору й фауну, корисні копалини рідного краю; збудження інтересу і розвиток любові до природи. Водночас учні отримували початки природоохоронних знань, ознайомлювались з сільськогосподарською діяльністю, що закріплювались «на шкільних городцях».

Ставлення органів управління школами до предметів природничого циклу на різних етапах шкільництва було неоднаковим. Починаючи з 1819 р., вони були цілком вилючені з навчального плану, а після реформи середньої освіти у 1849 р. «Природописна історія» набуває самостійності й рівноправ'я у школах Буковини. Цей предмет інтегрував у собі фізичні, біологічні, географічні, історичні й хімічні знання. Його викладання будувалося концентричним способом і складалося із двох ступенів вивчення: перший – I–II класи (давались загальні уявлення); другий – V–VI класи (рунтовне засвоєння тем).

У заснованій у Чернівцях у 1863р. вищій реальній школі розширюється та поглиблюється зміст викладання природничих дисциплін, який збільшується до 23% всього навчального часу. Навчалися діти за німецькомовними підручниками А. Покорні та Ф. Гребера, а пізніше К. Фріча та Ф. Розіцького. Важливе значення для підготовки дітей Буковини до навчання українською мовою мало введення у школах у 1892 р. «Читанки для шкіл народних» О. Поповича. У третій частині читанки – «Географія» – вміщено багатий краєзнавчий матеріал, а в оповіданнях четвертої частини – докладно описувались повіті Буковини: географічне розташування, природа, міста і села, вміщались місцеві перекази й легенди. Детально тут розповідається про крайову столицю – Чернівці. В оповіданні «Гуцулы на полонині» розкриваються побут, культура, заняття гуцулів та природа Карпатських гір.

В середніх школах Буковини до 1909 року Географія та Історія читалися як один предмет. У подальшому вони розділилися і стали вивчатися за спеціальними підручниками. Для навчання географії користувалися підручниками Ю. Левицького «Географія для першого класу середніх шкіл», Ф. Умляфта в перекладі М. Кордуби «Учебник географії для нижчих клас австрійської гімназії» та книгою для читання з природознавства І. Синюка «Образки з життя природи». При вивченні фізичної географії учні набували знань про кулястість Землі, різноманітність її поверхні, складові частини річки, основні моря й океани. Вивчалися тут і фізико-географічні умови п'ятиох континентів Землі та народи, що їх населяють.

Загалом, буковинські школярі в австрійський період оволодівали досить широким колом знань про природу довкілля. Методичні підходи до вивчення природничих дисциплін давали можливість учням не тільки осмислювати закономірності розвитку природи та зв'язки між природними явищами, але й дозволяли виробляти у школярів важливі практичні уміння щодо орієнтування за картою на місцевості та у просторі загалом.

УДК 911.2:528.004:63 (477)

Я. П. Скрипник¹, Т. Ю. Скрипник²

¹Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

²Чернівецька загальноосвітня школа I–III ст. №5 Чернівецької міської ради

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИДАКТИКИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

Ya.Skrypnyk, T. Skrypnyk. Newest technologies of didactics of natural education

Authors analyse modern methods and technologies of studies in school and higher educational establishments.

Keywords: computer studies; methods of studies; testing didactics.

Застосування новітніх технологій у освітніх закладах впливає на зміст, форми і методи навчання та управління навчально-пізнавальною діяльністю. Новітні інформаційні технології здатні замінити всі типи традиційних технічних засобів та забезпечити високоякісне моделювання натуральних об'єктів і явищ,